

A szerződések általános szabályai I.

2019. október 1.

A szerződés

SZERZŐDÉS

A szerződés „a kötelemfakadás
leggazdagabban buzgó forrása.”
(Kelemen László)

normatív fogalom:

„A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a **szolgáltatás** teljesítésére és jogosultság a **szolgáltatás** követelésére.” (Ptk. 6:58. §)

központi elem a
szolgáltatás!
vö.: kötelem fogalma
(Ptk. 6:1. §)

A szerződés

- kölcsönösség = mindkét fél részéről nyilatkozattétel történik (vö.: jognyilatkozat fogalma – Ptk. 6:4. § (1) bekezdés)
- egybehangzóság = **KONSZENZUS** → ennek hiányában a szerződés nem jön létre (*contractus non exitens*)
 - jelentőség: nem létező és érvénytelen szerződés elhatárolása (lásd később)
 - konszenzus „terjedelme”: lényeges és a felek által lényegesnek minősített kérdések

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

Ptk.-ban rögzített alapelv, amelynek kiindulópontját a felek önrendelkezési jogának elismerése (és támogatása) képezi

„(...) a magánautonómia széles körű elismerése a szerződések világában a szerződéskötési szabadságban ölt testet.” (Ptk. miniszteri indokolása)

A szerződési szabadság feltétlen elismerése által *„a jog helyesel és az erre vállalt kötelezettséget jogi kötelezettséggé emeli minden olyan változás esetén, amely a magánszemélyek érdekkörébe esik és amelyben az érdekeltek megegyeznek.”*
(Nizsalovszky Endre)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

„A szerződési szabadság (...) helyesen értelmezett fogalma nem tartalmi korlátlanyságot, hanem jogalkotási és jogkeletkezést távoltartó hatalmasságot jelent, vagyis más szóval, a szerződéskötési kényszertől való mentességet, a jogalanynak azt a képességét, hogy kizárólag saját elhatározásától függ, kíván-e valakivel, s ha igen, kivel, szerződéses viszonyra lépni és ezzel kettőjük között, viszonylagos hatályú jogszabályokat létrehozni.” (Kelemen László)

A szerződési szabadság alkotmányos alapjog, amelynek korlátozására csak kivételes jelleggel kerülhet sor. (Bíró György)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

6:59. § [*Szerződési szabadság*]

(1) A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet.

(2) A felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. A szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény az eltérést nem tiltja.

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

a) szerződéskötési szabadság = a felek akarati autonómiája arra vonatkozóan, hogy egyáltalán kötnek-e szerződést vagy sem.

Korlátozása szerződéskötési kötelezettség útján

„önként vállalt” szerződéskötési kötelezettség = ELŐSZERZŐDÉS
(Ptk. 6:73. §)

szerződéskötési kötelezettség jogszabály alapján
(Ptk. 6:71. §)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

szerződéskötési kötelezettség jogszabály alapján (Ptk. 6:71. §)

- a szerződéskötési kötelezettség jogszabály általi rögzíthetőségének normatív elismerése, a konkrét esetkörök meghatározása nélkül
- a felek akarati autonómiájába való komoly beavatkozást jelent, ezért háttérében megfelelő indoknak kell meghúzódnia → ez jellemzően a közérdek - előfordulása: közszolgáltatási jogszabályok („a biztonságos közszolgáltatás biztosítóka”), biztosítási szektor, versenyeztetési eljárások

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

szerződéskötési kötelezettség jogszabály alapján (Ptk. 6:71. §)

„(...) a szerződéskötési kötelezettség jogszabály általi előírása csak azokon a területeken indokolt, ahol a gazdasági feltételek hiánya miatt jogi beavatkozás nélkül nem jön létre a kereslet és kínálat kívánatos egyensúlya és emiatt nem alakulhat ki egészséges verseny a gazdasági forgalom szereplői között.”

(Ptk. miniszteri indokolása)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

szerződéskötési kötelezettség jogszabály alapján (Ptk. 6:71. §)

- jogkövetkezmény meghatározása arra az esetre, ha a felek a szerződést a fennálló kötelezettség ellenére nem kötik meg → a bíróság a szerződést létrehozhatja és tartalmát meghatározhatja
- szerződés megkötése megtagadásának lehetősége: ha a kötelezett bizonyítja, hogy a szerződés teljesítésére nem lenne képes **vagy** a szerződéstől való elállásnak vagy felmondásnak lenne helye (Ptk. 6:71. § (4) bekezdés)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

előszerződés (Ptk. 6:73. §)

- a felek által önként vállalt szerződéskötési kötelezettség, amely valamely később megkötendő szerződésre (végleges vagy célszerződés) vonatkozik
- a felek abban állapodnak meg, hogy egy későbbi időpontban egymással szerződést kötnek és megállapítják a szerződés lényeges feltételeit

↓
ez adja majd a szerződés tartalmát!

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

előszerződés (Ptk. 6:73. §)

- az előszerződés kötelmi kötelezettséget teremt a szerződés létrehozására
→ az előszerződés teljesítése a szerződés megkötésével valósul meg
- kikényszeríthetőség → a bíróság (ítéletével) bármelyik fél kérelmére létrehozza a szerződést a felek által megállapított feltételek szerint

(vö.: szerződés létrehozása jogszabály által előírt szerződéskötési kötelezettség esetén: itt a bírói jogalakító hatalom a szerződés tartalmának meghatározására is kiterjed!)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

előszerződés (Ptk. 6:73. §)

- az előszerződés alakja: igazodnia kell az előszerződés alapján megkötendő szerződés alakjához és
- az előszerződésre az annak alapján megkötendő szerződés szabályai megfelelően irányadóak
- előszerződés esetén is biztosítja a Ptk. a szerződéskötés megtagadásának lehetőségét, de más feltételek mellett, mint a jogszabály által előírt szerződéskötési kötelezettség esetén!

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

A szerződés megkötését bármelyik fél megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy

- a)* az előszerződés megkötését követően előállott körülmény következtében az előszerződés változatlan feltételek melletti teljesítése **lényeges jogi érdekét sértené;**
- b)* **a körülmények megváltozásának lehetősége** az előszerződés megkötésének időpontjában **nem volt előrelátható;**
- c)* a körülmények megváltozását **nem ő idézte elő;** és
- d)* a körülmények változása **nem tartozik rendes üzleti kockázata körébe.**

(Ptk. 6:73. § (3) bekezdés)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

- konjunktív feltételrendszer, amelynek kiindulópontját egy, az előszerződés megkötésének időpontját követően bekövetkezett körülménybeli változás adja = körülményváltozás utólagossága
- a körülményváltozás előre nem láthatósága → a bírói gyakorlat ehhez hozzákapcsolja az általában elvárhatóság mércéjét is!
- „nem ő idézte elő” fordulat → amennyiben a körülményváltozás visszavezethető a fél magatartására, úgy az objektíve zárja ki a szerződéskötés megtagadásának lehetőségét

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

- rendes üzleti kockázat köre =

„a különböző magánjogi jogalanyok saját magatartásuk következményeit maguk kötelesek viselni és különösen igaz ez a szokásos üzleti kockázat viselése körében” (Ptk. miniszteri indokolása)

- a rendes üzleti kockázat meghatározásakor elsősorban a felek között fennálló szerződés tartalma és az abban kifejezett kockázattelepítés, valamint a fél által végzett tevékenység és az abban vállalt szolgáltatás természete irányadó – „észszerű kockázatvállalás”

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

b) partnerválasztás szabadsága = szerződéses partner szabad megválasztása („kivel?”)

Korlátozása:

- közszolgáltatások / meghatározott szolgáltatás nyújtása (pl. biztosítás),
- versenyeztetési eljárások (közbeszerzés, koncesszió),
- egyoldalú alakító jog gyakorlása

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

- c) tartalom meghatározásának szabadsága = ez a feleket a szerződés megkötésekor és később (pl. szerződés módosítása) is megilleti
- szerződési jog **diszpozitivitása** → a felek a szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akarattal eltérhetnek, ha a Ptk. az eltérést nem tiltja.
 - nem jelent korlátatlanságot, a kereteket a Ptk. jelöli ki! (vö.: jogszabályba ütközés, jogszabály megkerülése, stb.)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

c) tartalom meghatározásának szabadsága

- jogszabály által meghatározott szerződéses tartalom (Ptk. 6:60. §) – ilyenkor nem érvényesül a felek tartalom-meghatározásra vonatkozó szabadsága → **kötelező tartalom**: a szerződés a jogszabály által előírt tartalommal jön létre (pl. az üzlethelyiségen kívül és a távollévők között kötött szerződések esetén a vállalkozót a fogyasztó irányában a szerződéskötést megelőzően terhelő – világosan és közérthető módon teljesítendő – tájékoztatási kötelezettség a szerződés részét képezi)

A szerződési jog alapelvei

1. A szerződési szabadság

c) tartalom meghatározásának szabadsága

- ha jogszabály a hatálybalépése előtt megkötött szerződések tartalmát megváltoztatja, és a szerződés megváltozott tartalma valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti,
 - ez a fél kérheti a bíróságtól a szerződés módosítását vagy
 - elállhat a szerződéstől.

A szerződési jog alapelvei

2. A visszterhesség vélelme

6:61. § [*Visszterhesség vélelme*]

A szerződéssel kikötött szolgáltatásért - ha a szerződésből vagy a körülményekből más nem következik - ellenszolgáltatás jár.

- a visszterhesség főszabály a szerződési jogban → KIVÉTELEK -
ingyenes szerződések
- szinallagmatikus szerződés - egyenértékűség - értékegyensúly (Bíró György) - egyensúlyhiányos helyzetek

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

Az 1959. évi Ptk. még a polgári jog általános alapelvei között rögzítette, hogy a polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően, kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni.

A hatályos Ptk. az együttműködés és tájékoztatás kötelezettségét a kötelmi könyvben, a szerződésekre vonatkozó általános szabályok kezdetén rögzíti. (Ptk. 6:62. §)

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

„a tájékoztatási kötelezettség csak kiegészíti a saját ügyében mindenkitől elvárható körültekintő, gondos eljárás követelményét”
(Vékás Lajos)

tájékoztatási kötelezettség → az együttműködési kötelezettségből kiemelt, önállósult, alapvetően az információ-szolgáltatásra irányuló kötelezettség gyűjtőfogalma – sok esetben nevesített formában jelenik meg a szerződési jogban (pl. akadályközlési kötelezettség)

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

A felek kötelesek a szerződéskötési tárgyalások alatt, a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről. (Ptk. 6:62. § (1) bekezdés)

- az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség fennállásának ideje („idődimenzió”, „végighatóság”)
- jelentősége a kötelezettség megszegése / elmulasztása esetén alkalmazandó jogkövetkezmény szempontjából van

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

A felek kötelesek a szerződéskötési tárgyalások alatt, a szerződés megkötésénél, fennállása alatt és megszüntetése során együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről. (Ptk. 6:62. § (1) bekezdés)

- a kötelezettség tartalmi terjedelmét határozza meg = mi mindenre terjed ki a felek tájékoztatási kötelezettsége?
- korlátozás: jogok, tények, adatok, amelyeket a fél ismert vagy közhiteles nyilvántartásból vagy más forrásból ismernie kellett

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

- az együttműködési kötelezettséggel kapcsolatosan szükséges megemlíteni a *culpa in contrahendo* (a szerződés gondos megkötéséért való „felelősség”) követelményét is.
- a Ptk. rendelkezik az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség megszegése / elmulasztása esetére alkalmazandó jogkövetkezményekről, de ez nem teljekörű → a Ptk. csak a kártérítési jogkövetkezményekkel foglalkozik!

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

- a szerződés létrejöttének elmaradásáért a feleket kártérítési kötelezettség nem terheli (vö.: szerződési szabadság)
- **ha a szerződés létrejön**, akkor a kötelezettségét megszegő fél köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint (Ptk. 6:142. §) megtéríteni.
- **ha a szerződés nem jön létre**, a kötelezettségét a szerződéskötési tárgyalások során megszegő fél köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint (Ptk. 6:519. §) megtéríteni.

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

- azonos magatartás (kötelezettség megszegése) - azonos jogkövetkezmény (kártérítés) - eltérő jogalap

OK: a szerződéses tárgyalások időszakában a felek közötti viszony jellegét tekintve már szorosabb annál, mintha közöttük semmilyen kapcsolat sem lenne → a szerződéskötés érdekében a másik féllel tárgyalásokat folytató jogalany már kilép a szerződésen kívüli (deliktuális) kötelmek körében jellemző általában elvárható gondosság köréből, gondosságának „szintje” megemelkedik, azonban még nem kezelhető úgy, mintha közöttük már fennálló szerződéses kapcsolat lenne!

A szerződési jog alapelvei

3. Az együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

DE: eltérő lesz a kimentés módja és a megtérítendő kár mértéke!

Vékás:

„normatív szinten rögzített culpa in contrahendo” → a fél a Ptk. által előírt együttműködési és tájékoztatási kötelezettségének elmulasztásával a szerződéskötés során tanúsítandó gondosság követelményének nem tett eleget.

A szerződési jog alapelvei

4. Pacta sunt servanda

- a szerződésnek a polgári jogban törvényereje van → „a megállapodásokat teljesíteni kell”
- összefüggés a reális teljesítés elvével
- külföldi jogokban: szerződéses hűség (*Vertragstreue*), szerződés kötelező (kötő) ereje (*Vertragsbindung*), szerződés sérthetetlensége (*sanctity of contract*)
- kivétel az elv alól: a clausula rebus sic stantibus